

<https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i08.023>

INGLIZ TILI TALAFFUZINI O‘RGATISHGA OID XORIJIY TAJRIBALARNING QIYOSIY TADQIQI (BOSHLANG‘ICH SINFLAR MISOLIDA)

Xoldarova Soxiba Gulomjon qizi

Namangan davlat chet tillari instituti o‘qituvchisi

E-mail: sohibahasanova25@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ingliz tili talaffuz kompetensiyasini shakllantirishga oid xorijiy davlatlarning pedagogik tajribasi qiyosiy-tipologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida Buyuk Britaniya (Synthetic Phonics), Janubiy Koreya, Finlyandiya, Germaniya, MDH davlatlari (rus metodik maktabi) va Sharqiy Osiyo mintaqasi (Xitoy, Yaponiya) tajribasi B. Kumaravadivelu asoslagan “postmetod” nazariyasi xususiylik, amaliylik va imkoniyat tamoyillari asosida tahlil etiladi. Natijada har bir mamlakat tajribasidan O‘zbekiston boshlang‘ich ta’limi sharoitiga o‘tkazilishi mumkin bo‘lgan konkret metodik elementlar aniqlanadi va ular muallif taklif etgan besh bosqichli PIAVA (Perception–Instruction–Approximation–Verification–Automatization) texnologiyasining tegishli bosqichlari bilan bog‘lab tahlil qilinadi. Tadqiqot amaldagi “Guess What!” darsligi va milliy o‘quv dasturi tarkibidagi fonetik komponentning yetarli emasligini ko‘rsatib, boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun amaliy-metodik tavsiyalar tizimini taqdim etadi.

Kalit so‘zlar: talaffuz kompetensiyasi, boshlang‘ich sinf, xorijiy tajriba, Synthetic Phonics, qiyosiy metodika, PIAVA texnologiyasi, postmetod yondashuv, fonetik interferensiya.

Annotation. This article presents a comparative-typological analysis of foreign pedagogical experience in developing English pronunciation competence among primary school pupils. Drawing on the practices of the United Kingdom (Synthetic Phonics), South Korea, Finland, Germany, the CIS countries (the Russian methodological tradition) and East Asia (China, Japan), the study applies B. Kumaravadivelu’s postmethod framework the principles of particularity, practicality and possibility as its analytical lens. The comparison identifies concrete methodological elements from each national context that can be transferred to Uzbekistan’s primary education setting, mapping them onto the five stages of the author’s proposed PIAVA (Perception–Instruction–Approximation–Verification–Automatization) technology. The findings reveal that the phonetic component of the currently used “Guess What!” textbook and the national curriculum remains insufficient, and the article concludes with a set of practical-methodological recommendations for primary school English teachers.

Keywords: pronunciation competence, primary school, foreign experience, Synthetic Phonics, comparative methodology, PIAVA technology, postmethod approach, phonetic interference.

KIRISH. Zamonaviy ta’lim tizimida chet tilini erta yoshdan o‘rgatish masalasi nafaqat pedagogik, balki davlat siyosati darajasidagi ustuvor yo‘nalishlardan biriga aylandi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli qarorida boshlang‘ich sinflardan oq amaliy nutq ko‘nikmalarini, jumladan to‘g‘ri talaffuzni shakllantirishga alohida e’tibor qaratish davlat siyosati darajasida belgilangan [1]. Shu bilan birga, boshlang‘ich maktab yoshi (7–10 yosh) tilni o‘zlashtirishning biologik jihatdan eng qulay davri hisoblanishi ko‘plab zamonaviy psixolingvistik tadqiqotlarda tasdiqlangan [2, p. 787–809].

Bu davrda miya plastikliyi yuqori bo‘lib, fonetik tizimni o‘zlashtirish imkoniyatlari katta yoshga nisbatan sezilarli darajada yuqori ekanligi tan olingan [3, p. 67–89]. Talaffuz shunchaki alohida tovushlarni to‘g‘ri aytish emas, balki fonologik to‘g‘rilik, prosodik to‘g‘rilik va nutq ravonligini o‘z ichiga oluvchi kompleks kompetensiya sifatida qaralishi lozimligi zamonaviy tadqiqotlarda asoslab berilgan [4, p. 475–505].

Shunga qaramay, amaldagi boshlang‘ich sinf “Ingliz tili” fani o‘quv dasturi tahlili shuni ko‘rsatadiki, talaffuz alohida mustaqil ko‘nikma sifatida emas, balki tinglab tushunish va gapirish ko‘nikmalari tarkibida “yon mahsulot” sifatida qaraladi [5]. Bu holat boshlang‘ich sinf ingliz tili o‘qitish metodikasida talaffuzni maqsadli, bosqichma-bosqich va ilmiy asoslangan tarzda shakllantiruvchi alohida texnologiyaning yetishmasligini ko‘rsatadi.

Ushbu bo‘shliqni to‘ldirishning samarali yo‘llaridan biri xorijiy davlatlarning boy tajribasini tanqidiy o‘rganish va uni milliy sharoitga moslashtirishdir. B. Kumaravadivelu ta’kidlaganidek, zamonaviy chet til o‘qitish metodikasi “postmetod” davrga kirgan bo‘lib, bunda yagona “to‘g‘ri metod” izlash o‘rniga mahalliy sharoitga (particularity), amaliy imkoniyatlarga (practicality) va ijtimoiy-madaniy kontekstga (possibility) mos tarzda turli yondashuvlardan tamoyilli foydalanish (principled pragmatism) ustuvor hisoblanadi [6, p. 31–59].

Mazkur maqolaning maqsadi boshlang‘ich sinflarda ingliz tili talaffuzini o‘rgatishga oid xorijiy tajribalarni qiyosiy-tipologik jihatdan tahlil qilish, ularning har biridan O‘zbekiston sharoitiga o‘tkazilishi mumkin bo‘lgan konkret metodik elementlarni aniqlash va ularni yagona metodik tizimga sintez qilishdan iborat. Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat: 1) Buyuk Britaniya, Janubiy Koreya, Finlyandiya, Germaniya, MDH davlatlari va Sharqiy Osiyo mintaqasining talaffuz o‘qitish tajribasini tahlil qilish; 2) ushbu tajribalarni umumlashtiruvchi qiyosiy jadval tuzish; 3) har bir tajribadan O‘zbekiston boshlang‘ich sinf ta’limiga o‘tkazilishi mumkin bo‘lgan elementlarni aniqlash; 4) amaliy-metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qiyosiy-tipologik tahlil, tizimli adabiyot sharhi va kontent-tahlil metodlaridan foydalanildi. Tahlil uchun uch turdagi manba jalb qilindi: birinchidan, xalqaro nashrlarda chop etilgan empirik va nazariy tadqiqotlar [7; 8; 9; 10]; ikkinchidan, milliy me’yoriy hujjatlar – davlat ta’lim standarti [11], boshlang‘ich sinf “Ingliz tili” fani o‘quv

dasturi [5] va amaldagi “Guess What!” darslik seriyasi [12]; uchinchidan, O‘zbekistonda talaffuz metodikasi bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar [13; 14; 15; 16].

Qiyosiy tahlil to‘rtta mezon asosida amalga oshirildi: 1) mamlakatda qo‘llaniladigan asosiy metodik yondashuv; 2) diftonglar va maxsus (qiyin) undoshlarni o‘qitish strategiyasi; 3) audio-vizual vositalardan foydalanish darajasi; 4) ushbu tajribaning O‘zbekiston sharoitiga o‘tkazilish imkoniyati. Tanlangan mezonlar M.J. Munro va T.M. Derwing tomonidan taklif etilgan kommunikativ samaradorlik paradigmasiga [17, p. 283–309] hamda T. Isaacs va P. Trofimovichning talaffuz sifatini baholash mezonlariga [4, p. 475–505] tayanadi.

NATIJALAR

1. Buyuk Britaniya tajribasi: Synthetic Phonics.

Buyuk Britaniyada boshlang‘ich sinflarda ingliz tili talaffuzini o‘rgatishda “Synthetic Phonics” yondashuvi davlat ta‘lim siyosati darajasida joriy etilgan [18]. 1998-yilda Shotlandiyaning Clackmannanshire grafligida R. Jonston va J. Watson tomonidan o‘tkazilgan yetti yillik longitudinal tadqiqot ushbu usulning an‘anaviy “Look and Say” metodiga qaraganda sezilarli darajada samarali ekanligini isbotladi [7]. Natijalar shu qadar ishonchli bo‘ldiki, 2006-yildan boshlab Buyuk Britaniya hukumati Synthetic Phonicsni barcha boshlang‘ich maktablarda majburiy joriy etdi. Ushbu yondashuvda o‘quvchilarga avval alohida fonemalar (grafema-fonema munosabati), so‘ngra ularning birikmalari va nihoyat to‘liq so‘zlar ketma-ket tartibda o‘rgatiladi. Biroq bu dastur birlamchi navbatda ingliz tilini ona tili sifatida o‘zlashtiruvchilar uchun mo‘ljallangan bo‘lib, o‘zbek tili kabi fonetik interferensiyaga ega bo‘lgan til egalari uchun maxsus moslashtirilmagan. O‘zbekiston uchun o‘tkazilishi mumkin bo‘lgan asosiy element – bu yondashuvning tizimlilik va izchillik tamoyili.

2. Janubiy Koreya tajribasi.

Koreys tili ingliz tili fonetik tizimidan sezilarli farq qiladigan til bo‘lib, koreys tilida so‘zlashuvchi o‘quvchilar uchun dental frikatiflar, aspiratsiya va diftonglar xuddi o‘zbek tili o‘quvchilaridek jiddiy qiyinchilik tug‘diradi. V. Li va R. Vurening Sharqiy Osiyo EFL o‘rganuvchilari bo‘yicha tadqiqoti fonetik o‘qitishda sistemali kontrastiv tahlilning muhim ahamiyatini empirik jihatdan isbotladi [8]. Janubiy Koreyada boshlang‘ich sinflarda “tongue shape cards” (til shakli kartochkalari) keng qo‘llaniladi bu kartochkalar nutq organlarining holatini sodda vizual diagrammalar orqali ko‘rsatadi. Bundan tashqari, raqamli interaktiv ilovalar va animatsion diftong diagrammalaridan foydalanish ham Koreya metodikasining ajralib turuvchi xususiyati hisoblanadi.

3. Finlyandiya tajribasi.

Finlyandiya boshlang‘ich sinf ingliz tili talaffuzini o‘rgatishda musiqa, qo‘shiq va ritm elementlaridan keng foydalaniladi. 23 mamlakatda o‘tkazilgan 60 ta eksperimental tadqiqotni qamrab olgan tizimli sharh qo‘shiq orqali o‘qitishning fonologik va leksik o‘zlashtirishga ijobiy ta‘sirini qayd etgan [9]. PISA sinovlari natijalari Finlyandiya o‘quvchilarining barqaror yuqori til ko‘rsatkichlarini tasdiqlaydi; buning muhim sababi aynan boshlang‘ich yoshdan boshlab o‘yin va musiqa orqali o‘qitishning keng qo‘llanilishidir. Norvegiya, Shvetsiya va Daniyaning ham xalqaro reytinglarda yuqori o‘rin egallashi shuni ko‘rsatadiki, Skandinaviya davlatlarining muvaffaqiyati uchta omilga bog‘liq:

chet tilini erta boshlash, dublyaj qilinmagan audio-vizual kontentning keng mavjudligi va o‘quv jarayonining o‘yin-asosli tashkil etilishi.

4. Germaniya tajribasi.

Germaniyada boshlang‘ich sinflarda kontrastiv (ona tili bilan qiyosiy) yondashuv keng qo‘llaniladi. R. Ekmanning kontrastiv tahlil nazariyasi [19, p. 216–241] asosida ishlab chiqilgan ushbu metodikada o‘quvchilarga avval qaysi tovushlar ikkala tilda o‘xshash, qaysilari yangi ekanligi ko‘rsatiladi, so‘ngra yangi tovushlar alohida o‘qitiladi. Germaniya tajribasi O‘zbekiston uchun ayniqsa dolzarb, chunki nemis va o‘zbek tillari ham ingliz tiliga nisbatan o‘ziga xos interferensiya muammolariga ega.

5. MDH davlatlari (rus metodik maktabi) tajribasi.

MDH mamlakatlarida boshlang‘ich sinf ingliz tili talaffuzini o‘qitish metodikasi ko‘p jihatdan G.V. Rogova va Z.N. Nikitenkning klassik asariga tayanadi [20], unda fonetik o‘qitish uch bosqichda eshitib idrok etish, ko‘rish/tushunish va takrorlash tashkil etiladi. N.D. Galskovaning zamonaviy metodologiyasida esa fonetik mashqlar kommunikativ vaziyatlar kontekstida bajariladi [21]: yangi tovush avval muloqot vaziyatida eshitiladi, keyin alohida o‘rgatiladi va yana muloqot kontekstida mustahkamlanadi.

6. Sharqiy Osiyo tajribasi (Xitoy, Yaponiya).

L. Liang va L. Fryerning Sharqiy Osiyo EFL kontekstidagi fonologik o‘qitish bo‘yicha keng qamrovli sharhi shuni ko‘rsatdiki, fonemik ongni rivojlantirish mashqlarining phonics mashqlari bilan birga qo‘llanilishi ancha samarali natija beradi [10]. Yaponiya tajribasida kichik sinflarda aniq artikulyatsion ko‘rsatma (explicit phonetic instruction) berish orqali o‘qitish an‘anaviy tinglab-taqlid qilish usuliga qaraganda barqarorroq natija berishi qayd etilgan.

7. O‘zbekiston: mavjud holat.

J.J. Jalolovning “Chet til o‘qitish metodikasi” asari [13] O‘zbekiston milliy metodikasining asosiy manbayi bo‘lib qolmoqda; unda talaffuz ko‘nikmalarini shakllantirishning sakkiz bosqichli texnologiyasi va fonetik minimum tanlash mezonlari batafsil ishlab chiqilgan. A.E. Rustamovanning dissertatsiyasi [14] maktabgacha yoshdagi bolalar uchun fonetik minimum va mashqlar tizimini ko‘rib chiqqan, biroq boshlang‘ich sinf (7–10 yosh) uchun maxsus texnologiya taklif qilmagan. M.T. Toshmatova [22], G‘.A. Raximova [23] va B. Sobirov va boshqalar [24] maqola darajasida qimmatli kuzatuvlar qilishgan bo‘lsa-da, ularning hech biri to‘liq kompleks metodik texnologiya yaratmagan. Amaldagi “Guess What!” darslik seriyasidagi “Animal Sounds” va “chants/songs” rubrikalari phonics va musiqa elementlarini o‘z ichiga olsa-da, ular o‘zbek tili interferensiyasini hisobga olmaganligi sababli yetarli emas [12].

1-jadval. Boshlang‘ich sinf ingliz tili talaffuz metodikasining xorijiy davlatlar va O‘zbekiston bo‘yicha qiyosiy tahlili

Davlat/mintaqa	Asosiy metodik yondashuv	Diftong/maxsus undoshlarga munosabat	Audio-vizual vosita darajasi	O‘zbekiston uchun o‘tkaziladigan element
Buyuk Britaniya	Synthetic Phonics (davlat siyosati)	Vizual phonics, grafema-fonema	Kuchli (video, audio)	Tizimlilik va izchillik tamoyili

Davlat/mintaqa	Asosiy metodik yondashuv	Diftong/maxsus undoshlarga munosabat	Audio-vizual vosita darajasi	O‘zbekiston uchun o‘tkaziladigan element
	darajasida)	ketma-ketligi		
Janubiy Koreya	Raqamli vositalar + tongue shape cards	Vizual kartochkalar, animatsion sxema	Juda kuchli	Vizual kartochkalar texnologiyasi
Finlyandiya	Musiqqa, ritm, qo‘shiq orqali o‘qitish	Qo‘shiq orqali diftong mustahkamlash	O‘rta (audio ko‘p)	Fonetik maqsadli qo‘shiq va she‘rlar
Germaniya	Kontrastiv (qiyosiy) yondashuv	Ona tili bilan solishtirish orqali	O‘rta	Kontrastiv tahlil asosidagi tushuntirish
MDH (Rossiya)	Tizimli fonetik mashqlar (Rogova, Galskova)	Bosqichma-bosqich mashqlar tizimi	O‘rta	Mashqlar tizimining izchilligi
Sharqiy Osiyo (Xitoy, Yaponiya)	Fonemik ong + phonics integratsiyasi	Aniq artikulyatsion ko‘rsatma	O‘rta-kuchli	Fonemik ong va dekodlash mashqlari
O‘zbekiston (amaldagi holat)	8 bosqichli texnologiya (Jalolov) + fonetik minimum	Interferensiya tahlilisiz	Yetarli emas	Asosiy milliy poydevor + xorijiy tajriba bilan boyitish

MUHOKAMA

Olib borilgan qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, olti davlat/mintaqa tajribasining xilma-xilligi tasodifiy emas u chet til o‘qitish fanining zamonaviy "postmetod" paradigmasini aks ettiradi [6, p. 31–59]. B. Kumaravadivelu o‘zining boshqa asarida ta’kidlaganidek, “metod davri”da (1950–1980-yillar) yagona “to‘g‘ri metod” izlangan bo‘lsa, hozirgi postmetod davrida o‘qituvchi yoki metodist muayyan bitta metodni tanlash o‘rniga mahalliy sharoitga mos mikrostrategiyalarni mustaqil ishlab chiqishi kutiladi [25, p. 31–59].

Har bir xorijiy tajribadan O‘zbekiston uchun o‘tkazilishi mumkin bo‘lgan konkret elementlar quyidagicha umumlashtiriladi: Buyuk Britaniyadan tizimlilik va izchillik tamoyili; Janubiy Koreyadan vizual kartochkalar texnologiyasi; Finlyandiyadan qo‘shiq va ritm orqali mustahkamlash; Germaniyadan kontrastiv tahlil asosidagi tushuntirish; MDH davlatlaridan mashqlar tizimining bosqichlilik; Sharqiy Osiyodan fonemik ong va phonics mashqlarining integratsiyasi. Ushbu elementlarning barchasi 2-jadvalda muallif tomonidan taklif etilgan besh bosqichli PIAVA (Perception – Instruction – Approximation – Verification – Automatization) texnologiyasining tegishli bosqichlariga taqsimlangan.

2-jadval. Xalqaro tajribadan PIAVA texnologiyasi bosqichlariga o‘tkazilgan metodik elementlar

PIAVA bosqichi	Manba davlat/mintaqa	O‘tkazilgan metodik element	O‘zbekiston uchun moslashtirish
P — Perception	Skandinaviya, Sharqiy Osiyo	Boy audio-vizual kirishma, subtitrl video	Sinfda va uyda audio-vizual material hajmini oshirish
I — Instruction	Germaniya, Yaponiya	Kontrastiv ko‘rsatma, aniq artikulyatsion tushuntirish	O‘zbek-ingliz fonetik farqlarini izohli ko‘rsatish
A — Approximation	Janubiy Koreya, Buyuk Britaniya	Tongue shape cards, tizimli grafema-fonema mashqlari	Rang-kodli vizual kartochkalar to‘plami
V — Verification	MDH (Rogova, Foote)	Kommunikativ vaziyatda tekshirish	Minimal juftlar + qisqa muloqot mashqlari
A — Automatization	Finlyandiya	Qo‘shiq va ritm orqali mustahkamlash	Fonetik maqsadli qo‘shiq va she‘rlar

Ushbu sintez K. Demir va G. Kartalning bibliometrik tahlilida ta’kidlangan zamonaviy tendensiyaga mos keladi: so‘nggi o‘n yillikda talaffuz o‘qitish tadqiqotlari yagona universal metoddan voz kechib, kontekstga moslashtirilgan, texnologiya-boy va individuallashtirilgan yondashuvlar tomon rivojlanmoqda [26, p. 1211–1239].

Tadqiqot natijalari asosida boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun quyidagi amaliy-metodik tavsiyalar taklif etiladi: 1) “Guess What!” darsligidagi “Animal Sounds” va “chants/songs” rubrikalarini PIAVA texnologiyasining tegishli bosqichlari bilan aniq bog‘lash; 2) darslikda yetarlicha yoritilmagan qiyin tovushlar (/θ, ð, w, ŋ/ va diftonglar) uchun har bir bo‘lim oxirida qo‘shimcha 5–10 daqiqalik maqsadli mashq kiritish [27, p. 652–708]; 3) har bir chorak yakunida talaffuz kompetensiyasini uch mezon (fonologik to‘g‘rilik, prosodik to‘g‘rilik, nutq ravonligi) asosida diagnostika qilish [4, p. 475–505]; 4) o‘qituvchilar uchun kontrastiv fonetika va xalqaro tajribadagi konkret texnikalarni o‘rgatuvchi qisqa malaka oshirish kursini joriy etish; 5) maktabda “fonetik burchak” (phonetics corner) tashkil etish.

XULOSA

Boshlang‘ich sinflarda ingliz tili talaffuzini o‘rgatishga oid xorijiy tajribalarning qiyosiy tadqiqi shuni ko‘rsatdiki, Buyuk Britaniya, Janubiy Koreya, Finlyandiya, Germaniya, MDH davlatlari va Sharqiy Osiyo mintaqasining har biri o‘ziga xos, ilmiy asoslangan yechimlarni taklif etadi, biroq ularning hech biri o‘zbek-ingliz fonetik interferensiyasi kontekstiga to‘liq mos kelmaydi. Shu sababli xorijiy tajribani mexanik ravishda ko‘chirish emas, balki B. Kumaravadivelu asoslagan xususiylik, amaliylik va imkoniyat tamoyillariga muvofiq tanlab olingan elementlarni milliy metodik an’ana (J. Jalolov texnologiyasi) bilan sintez qilish maqsadga muvofiqdir. Mazkur tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan qiyosiy tahlil

va undan kelib chiqadigan amaliy tavsiyalar boshlang‘ich sinf ingliz tili o‘qituvchilari uchun talaffuz o‘qitish sifatini oshirishning ilmiy-metodik asosini tashkil etadi va PIAVA texnologiyasining kelgusida eksperimental sinovdan o‘tkazilishi zarurligini ko‘rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 19-maydagi PQ-5117-son “O‘zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o‘rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi qarori.
2. Dollmann J., Kogan I., Weißmann M. Speaking Accent-Free in L2 Beyond the Critical Period: The Compensatory Role of Individual Abilities and Opportunity Structures // *Applied Linguistics*. – 2020. – Vol. 41(5). – P. 787–809.
3. Singleton D., Ryan L. *Language Acquisition: The Age Factor*. – Clevedon: Multilingual Matters, 2004. – P. 67–89.
4. Isaacs T., Trofimovich P. Deconstructing comprehensibility: Identifying the linguistic influences on listeners’ L2 comprehensibility ratings // *Studies in Second Language Acquisition*. – 2012. – Vol. 34(3). – P. 475–505.
5. Boshlang‘ich sinf “Ingliz tili” fani bo‘yicha o‘quv dasturi (2022–2023 o‘quv yili uchun). – Toshkent: Xalq ta’limi vazirligi, 2022.
6. Kumaravadivelu B. *Understanding Language Teaching: From Method to Postmethod*. – New York: Routledge, 2006. – 276 p.
7. Johnston R., Watson J. *The Effects of Synthetic Phonics Teaching on Reading and Spelling Attainment: A Seven-Year Longitudinal Study*. – Edinburgh: Scottish Executive Education Department, 2005.
8. Li W., Woore R. Teaching English pronunciation to East Asian EFL learners // *System*. – 2024. – Vol. 124. – Art. 103329.
9. Hamilton C., Schulz J., Chalmers H., Murphy V.A. Investigating the substantive linguistic effects of using songs for teaching second or foreign languages to preschool, primary and secondary school learners: A systematic review // *System*. – 2024. – Vol. 124. – Art. 103350.
10. Liang L., Fryer L.K. Phonological instruction in East Asian EFL learning: A scoping review // *System*. – 2024. – Vol. 123. – Art. 103336.
11. Umumiy o‘rta ta’lim davlat ta’lim standarti (“Chet tili” ta’lim sohasi). – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi, 2021.
12. *Guess What! Grade 3 SB* / C. Grainger, K. Cooke. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
13. Jalolov J.J. *Chet til o‘qitish metodikasi*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2012. – 432 b.
14. Rustamova A.E. *Maktabgacha yoshdagi bolalarda ingliz tili talaffuzini shakllantirish metodikasi*: PhD diss. – Samarqand, 2021. – 121 b.
15. Mahmudov N.I. *Ingliz tili o‘qitish metodikasi*. – Toshkent: O‘zbekiston, 2004. – 312 b.
16. Yusupova Sh.S. *Chet tillarini o‘qitishning lingvodidaktik asoslari*. – Toshkent: Fan, 2010. – 180 b.

17. Munro M.J., Derwing T.M. Foreign accent, comprehensibility, and intelligibility, redux // *Journal of Second Language Pronunciation*. – 2020. – Vol. 6(3). – P. 283–309.
18. Eckman F.R. Typological markedness and second language phonology // *Second Language Speech Learning: Theoretical and Empirical Progress* / Ed. by R. Wayland. – Cambridge: CUP, 2021. – P. 216–241.
19. Celce-Murcia M., Brinton D.M., Goodwin J.M., Griner B. *Teaching Pronunciation: A Course Book and Reference Guide*. – Cambridge: CUP, 2010. – 478 p.
20. Rogova G.V., Nikitenko Z.N. *Inostranny yazyk dlya mladshikh shkolnikov*. – Moskva, 2011. – 224 c.
21. Galskova N.D. *Sovremennaya metodika obucheniya inostrannym yazykam*. – Moskva, 2003. – 192 c.
22. Toshmatova M.T. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida talaffuz ko‘nikmalarini shakllantirish masalalari // *Xorijiy filologiya jurnali*. – 2021. – №3. — B. 45–52.
23. Raximova G‘.A. Ingliz tili talaffuzini o‘qitishning ayrim jihatlari // *Pedagogika va psixologiya*. – 2022. – №2.
24. Sobirov B. va boshq. The effectiveness of audio-visual method in teaching English pronunciation // *International Journal of Advanced Research (IJAR)*. – 2020. – Vol. 8(10). – P. 1402–1408.
25. Kumaravadivelu B. *Beyond Methods: Macrostrategies for Language Teaching*. – New Haven, CT: Yale University Press, 2003. – P. 31–59.
26. Demir Y., Kartal G. Mapping research on L2 pronunciation: A bibliometric analysis // *Studies in Second Language Acquisition*. – 2022. – Vol. 44(5). – P. 1211–1239.
27. Saito K., Plonsky L. Effects of second language pronunciation teaching revisited: A proposed measurement framework and meta-analysis // *Language Learning*. – 2019. – Vol. 69(3). – P. 652–708.